

CZU:811.373.232

[https://doi.org/10.52505/1857-4300.2024.2\(323\).08](https://doi.org/10.52505/1857-4300.2024.2(323).08)

Nume de familie, la origine denumiri de meserii din domeniul prelucrării lemnului

Viorica RĂILEANU

Doctor în filologie, conferențiar cercetător

Email: viorica.raileanu@sti.usm.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7855-3412>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM (Chișinău)

Surnames, at the Origin Names of Trades in the Field of Woodworking

Abstract

The research of anthroponymic material is relevant because it helps us understand how surnames have evolved, depending on social, historical, economic, political, religious, linguistic, etc. factors.

Starting from the finding of existing interferences between the terminology of trades and anthroponymy, we propose to present a series of surnames whose basic elements are recorded in explanatory dictionaries of the Romanian language as names of trades in the field of woodworking. This category of surnames is made up of former nicknames, and they referred to the professional condition of the person: *albier*, *bărdaș*, *bocșer*, *butnar*, *cărbunar*, *crucer*, *dogar*, *dulgher*, *fusar*, *lingurar*, *măsar*, *ploscar*, *podar*, *răclar*, *rotar*, *secrier*, *spătar*, *stoler*, *tâmplar*, *tisar*, *teslar*, *tronar*, *văsar*, etc., most of them being Romanian formations.

Keywords: anthroponymy, diachrony and synchrony, trade, carpenter, qualification, nickname, surname.

Rezumat

Cercetarea materialului antroponimic este relevantă întrucât ne ajută să înțelegem cum au evoluat numele de familie, în funcție de factorii sociali, istorici, economici, politici, religioși, lingvistici etc.

Pornind de la constatarea unor interferențe existente între terminologia meseriilor și antroponimie, ne propunem să aducem în discuție o serie de nume de familie ale căror elemente de bază sunt consemnate în dicționarele explicative ale limbii române ca nume de meserii, detașate din domeniul prelucrării lemnului. Această categorie de nume de familie este alcătuită din foste supranume, la origine calificative referitoare la condiția profesională: *albier*, *bărdaș*, *bocșer*, *butnar*, *cărbunar*, *crucer*, *dogar*, *dulgher*, *fusar*,

lingurar, măsar, ploscar, podar, răclar, rotar, secrier, spătar, stoler, tâmplar, tisar, teslar, tronar, văsar etc., în mare parte formații românești.

Cuvinte-cheie: antroponimie, diacronie și sincronie, meserie, lemnar, calificativ, supranume, nume de familie.

În toate timpurile, poporul nostru s-a prezentat drept un popor de agricultori, dar, pentru a-și satisface cerințele gospodărești și pe cele de piață, a deprins și un sir de îndeletniciri meșteșugărești care erau foarte variate, de la o etapă la alta. Așadar, „în perioada medievală timpurie în spațiul Pruto-Nistrean se evidențiază următoarele meșteșuguri de bază: metalurgia, fierăria, prelucrarea metalelor colorate, prelucrarea lemnului, olăritul, prelucrarea pietrei, prelucrarea osului și a cornului, prelucrarea pieilor, prelucrarea fibrelor” (Postică 2017, p. 5). Pentru secolul XVIII, Ștefan Olteanu și C. Șerban enumeră, în Moldova și în Țara Românească, aproximativ 101 de specialități meșteșugărești. În același timp, în baza materialele Recensământului populației Moldovei din anul 1774, istoricul Pavel Dmitriev denotă existența a circa 200 de îndeletniciri meșteșugărești (1975, p. 6).

Sistematizând aceste îndeletniciri meșteșugărești, depistăm „mulți meșteri care pot fi divizați conform domeniilor de activitate profesate și în funcție de materia primă folosită: pietrar, vânător, pescar, culegător de plante medicinale, de ciuperci, apicultor, vărar etc. (materie primă și produse pentru alimentație dobândite din natură); – agricultor, legumicultor, viticultor, pomicultor, etc. (materie primă și produse alimentare obținute la cultivarea pământului); – morar, storcător de ulei, de struguri, uscător de fructe, rachier, cașcavagiu, pastramagiu, bucătar, colăcar, culinar etc. (prelucrarea produselor alimentare); – scărmanător, boiangiu, torcător, țesătoare, urzitoare, nividitoare, alesătoare, brodeză, tricoteză, împletitoare, croitoreasă, florăreasă, rogojinar, piuar, postăvar etc. (prelucrarea materiei prime textile și confecționare de piese)” (Postolachi 2010, pp. 114-115).

În Iași, de exemplu, în anul 1849, „breasla bacalilor se alcătua încă din 115 stăpâni și calfe; pitari români, calfe și maiștri erau 75; pescari 58; negustori de lemne de construcție încă erau 18; birjari 76, blănari 65, șepcari 32, croitori 39, cismari 74, ciubotari 45, lumânărari 14, săpunari 21, dubălari 29, abageri 18, argintari 9, pe lângă celelalte meserii și ramuri de negoț, cari se aflau ocupate de pământeni” (Cuza 1893, p. 11).

Meșterii produceau bunuri materiale atât pentru uzul personal, cât și pentru a le vinde în târguri. Or, „la mijlocul anilor '30 ai secolului al XIX-lea, Basarabia ocupa un loc important în exportul pastramei, prunelor negre uscate, brânzei de oi, nucilor, vinurilor în Europa și Rusia” (*Meșteșuguri populare* [online]).

Dintre multiplele îndeletniciri cunoscute în spațiul Pruto-Nistrean, prelucrarea lemnului a atins un nivel relativ înalt încă din perioada medievală timpurie, devenind

o preocupare constantă și o sursă importantă de venituri pentru populație. Locuitorii erau asigurați din plin cu lemn, pentru că regiunea era acoperită, în mare parte, de codrii seculari care furnizau materialul necesar. Astfel, lemnul a avut o deosebită însemnătate în principalele sfere de viață sau cultură „din lemn se construiau case, cu lemn se pavau ulițele și piețele principale, se acopereau turnurile bisericilor, cetăților sau curților domnești, din lemn se construiau podurile, se făcea mobilierul caselor și bisericilor, precum și o parte din materialul de uz casnic” (Olteanu 1959, pp. 125-126). O largă întrebuințare avea lemnul în domeniul construcției caselor „operațiunile legate de ridicarea unei case din lemn, spre pildă, erau cunoscute de orice gospodar. Așa după cum o femeie nu se putea căsători dacă nu știa a găti și țese, tot așa un bărbat nu se putea însura dacă nu știa a ara și înălța o casă. Și-o făcea deci fiecare gospodar, ajutat de rude, de vecini, și aceștia cunoscând în aceeași măsură meșteșugul. Totul, de la tăiatul copacilor, alegându-se esențele cele mai potrivite și momentele cele mai bune de tăiere, la uscarea lemnului, fasonarea și apoi asamblarea, era efectuat cu deosebită pricepere” (Stahl 1968, p. 66). La fel de importantă era folosirea lemnului în domeniul construcției bisericilor, fapt confirmat de Ștefan Ciobanu, istoric și academician român, „sunt foarte interesante bisericile de lemn din Basarabia, cari s’au păstrat într’un număr destul de mare în regiunile păduroase ale Basarabiei, în codrul din jud. Chișinău, Orhei și Bălți și în codrul Tigheciului din jud. Cahul. Aceste bisericuțe, uneori minunat de bine construite ca proporție, sunt făcute din stâlpi de stejar, legați prin trei patru grinzi orizontale, care se îngrădeau cu nuele și se tencuiau cu argilă frământată cu paie” (Ciobanu 1926, p. 204).

Lemnul era materialul preferat pentru podirea principalelor căi de circulație, în special în interiorul orașelor, pentru ameliorarea deplasării. Despre acest fapt vorbește și cunoscutul călător de la jumătatea veacului al XVII-lea, Paul de Alep, care vizitează Orheiul și căruia „îi lasă impresia unui oraș frumos, cu străzi podite cu lemn ca în Iași” (*Ibidem*, p. 86).

Din punct de vedere cronologic și zonal, domeniul prelucrării lemnului a evoluat neuniform, „mai avansate în prelucrarea lemnului s-au dovedit a fi așezările din sec. X-XIII în regiunile de nord-est și de nord ale spațiului Pruto-Nistrean” (Postică 2017, p. 20). Dulgheria și tâmplăria constituiau cele mai evolute forme ale lemnăritului. Meșterii *dulgheri* se ocupau cu construcția bisericilor de lemn, a caselor de locuit, a palisadelor cetăților, a porților și a diferitelor amenajări gospodărești: cămări, colejne, garduri, grajduri, saivane, șopruri, șuri etc. „Întrucât unealta cea mai folosită de *dulgher* este barda, meșterului i s-a mai spus și *bârdaș*” (Oancă 2022, p. 98). *Tâmplarii* erau creatorii de mobilier casnic și bisericesc. „Piese obișnuite din lemn erau *patul*, *masa* (joasă, rotundă, cu trei sau patru picioare), *scăunelele*, *lavițele* (bânci lungi, fără spătar), *blidarul* (dulăpior, de obicei deschis, cu rafturi), *colțarul*

(dulăpior așezat în colțul camerei, având o secțiune triunghiulară), *polița* (cu funcție asemănătoare cuierului orășenesc), *culmea* (sau *beldia*, sau *ruda*, prăjina suspendată de tavan), *lada*” (Stahl 1968, p. 55).

Cu timpul, numărul meșteșugarilor a crescut semnificativ și, în funcție de instrumentul folosit, de produsul finit al muncii etc., prelucrarea lemnului îmbrăca forma mai multor ramificații: *butinăritul*, *bărduitul*, *cărbunăritul*¹, *cruceritul*², *dogăritul*, *lingurăritul*³, *parchetăria*, *plocăria*, *rotăria*, *spătăritul*, *strungăria*, *șindriluirea*, *văsăritul* etc.

Meșterii *dogari*, răspândiți pe teritoriul Moldovei, executau o gamă largă de produse din lemn: berbințe, burii, butii, butoaie, căzi, cofe, ciubere, donițe, doage, poloboace, putini, vedre etc. *Blidarii* sau *văsarii* erau o categorie de meșteșugari care confecționau blide sau recipiente de lemn: căușe, scafe, străchini, șufle etc. Meșterii *podari* lucrau la construcția podurilor de lemn, punților, bacurilor, dubasurilor, gabarelor etc. „Podarii sunt pomeniți la începutul secolului XVII. Ei lucrau pentru domnie, bucurând-se în schimb de scutirea de angherii” (Olteanu 1959, p. 127). *Lingurarii* produceau albi, chersâne, copuri, fuse, jgheaburi, linguri etc. În secolul XVII, se adaugă noi meșteșugari specializați: *strungarii* și *covătarii*.

Observăm că nevoia construcțiilor din lemn a favorizat apariția meșterilor *dulgheri*, *bărdași*, *podari*, iar necesitatea folosirii obiectelor din lemn i-a avantajat pe meșterii *blidari*, *dogari*, *lingurari* etc.

Toate categoriile de meșteșugari întrebuițau, în cea mai mare parte, materia primă a pădurilor noastre „pentru construcția caselor și fabricarea tuturor uneltelor omului; ceea ce era deosebit de important pentru o vreme când fierul se folosea rar, fiind scump, și când în majoritatea lor uneltele folosite (plug, grapă „sapă de lemn”, războaie de țesut, car, melițe, pătule, furci, blide, șindrilă, cuie, scaune, mese) erau toate din lemn sau aproape numai din lemn” (Stahl 1968, p. 18). Astfel, „*dulgherul* folosea lemnul de brad, de stejar sau de carpen. *Strungarul*, ca și *sculptorul*, lucra mai mult teiul și foarte puțin bradul sau fagul. *Scărarii* nu făceau decât scări din brad sau din stejar. *Lemnarii de căruțe* întrebuițau bradul numai pentru funduri de căruțe sau când făceau vreo brișcă mai ieftină. *Parchetarii* lucrau numai stejarul și fagul. În schimb, *tâmplarii* foloseau orice fel de material lemnos nukul, carpenul, ulmul, stejarul/tufanul, fagul, plopul, salcia, aninul, teiul, salcia, plopul (ca și salcia este folosit mai mult pentru făcut albi, linguri, fuse de tors lână și diferite alte obiecte casnice), bradul/moliftul, pinul” (Bellu 1939, pp. 44-47).

¹ „*Cărbunăritul* a apărut ca o necesitate pentru asigurarea fierăriiilor sătești cu cărbuni, respectiv cu mangal” (Dăncuș 1986, pp. 67-68).

² În trecut, meșteșugul realizării crucilor pentru cimitir se numea *crucerit*, iar meșterii care le făceau se numeau *cruceri*.

³ Era o subdiviziune a rudăritului, adoptată de unii meșteșugari în urma dispariției practicii de colectare și topire a aurului.

Treptat, termenului generic *lemnar* i s-a asociat, în funcție de zonă, și alți termeni, consemnați în dicționarele explicative ale limbii române ca lexeme sau ca variante: *aci, albier, astalâș, bănicer, bărdaș, blidar, bocșer, botar, bondar, butnar, butar, cădar, cărbunar, cioplitor, ciubărar, covătar, crucer, dârvar, dogar, dulgher, fusar, lăcrar, lădar, lingurar, mauăr, marangoci, măsar, pătular, pinter, ploscar, podar, puntaș, răclar, rotar, rudar, sicrier, scărar, spătar, stoler, strungar, șindrilar, tâmplar, tisar, teslar/tislar, tișlăr, tronar, șitar, văsar* etc. Din punctul de vedere al originii, apelativele-etimoane în discuție sunt, în mare parte, formații românești, chiar dacă baza de derivare este, uneori, un împrumut, consecință a unor influențe social-economice.

Apelativele care-i desemnează pe meșterii în prelucrarea lemnului au rezultat, în cea mai mare parte, **de la numele obiectului confecționat**: *blid – blidar, bute – butar, cărbune – cărbunar, cadă – cădar, ciur – ciurar, cruce – crucer, doagă – dogar, dubas – dubăsar, fus – fusar, ladă – lădar, lingură – lingurar, masă – măsar, ploscă – ploscar, pod – podar, roată – rotar, sicriu – sicrier, spată – spătar* etc. și, într-o măsură mai mică, de la numele **instrumentului⁴ de lucru folosit**: *bardă – bărdaș/bărdier, teslă – teslar* etc. Cele mai productive sufixe în crearea numelor de agent sunt, după cum observăm, *-ar⁵* și *-er*, mai puțin productiv este sufixul *-aș*.

Între lexemele prezentate s-a format, de-a lungul timpului, o anumită relație, la nivelul diasistemului, de tip sinonimic. „Din punct de vedere semantic, termenii cu cea mai largă acoperire în ce privește meseria practică de o persoană specializată în prelucrarea lemnului sunt *tâmplar* și *lemnar*, cu sinonimele unor categorii de obiecte: *dogarul*, care face doage pentru a produce butoaie, hârdaie, putini. Termeni sinonimici: *butnar, cofar, covătar*, de la care au rezultat supranume, pot fi raportați la *dulgher*” (Oancă 2022, p. 98).

Prelucrarea lemnului rămăsese pe parcursul tuturor timpurilor o îndeletnicire de bază a bărbaților. Dovadă sunt atestările din materialele recensămintelor populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774, în cele peste 175 de localități ale ținutului Orhei-Lăpușna: Ștefan, *blidaru* (MEF 1975, p. 448); Vasili, *botnar* (*Ibidem*, p. 405), Grigori, *botnari* (*Ibidem*, p. 451), Gheorghii, *botnariul* (*Ibidem*, p. 423); Toader, *butnar*, Constantin, *butnar* (*Ibidem*, p. 402), Stati, *butnar* (*Ibidem*, p. 424), Timofti, *butnar* (*Ibidem*, p. 444), Dumitrașco, *dogar* (*Ibidem*, p. 444), Grigori,

⁴ Lemnarul folosește între 30 și 40 de unelte în meseria sa: bardă, berbece, broască, burghiu, chingar, ciocan, clește, cosor, gheară, daltă, dorn, fierăstrău, gârdinar, gealău, joagăr, jug, lambă, menghină, mezdrea, pană, pilă, priboi, pupăză, rașpel, rindea, secure, sucală, topor, teslă, zgârieți etc. (v. Bellu 1939, pp. 9-25).

⁵ Vezi studiul lui Dragoș Moldovan, *Sufixul -ari (pl. lui -ar) în toponimia românească. Origine, funcționalitate, dinamică*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”. Tomul XXVII, 1979-1980, pp. 21-68.

dogar (*Ibidem*, p. 451); Grigore, *dulgher* (*Ibidem*, p. 420), Manoli, *dulgher* (*Ibidem*, p. 436), Constantin, *dulgher* (*Ibidem*, p. 454), Ștefan, *dulgheriu* (*Ibidem*, p. 417), Nicolai, *dulgheriu* (*Ibidem*, p. 411), Andrei, *dulgheriu* (*Ibidem*, p. 415), Petre, *dulgheriu* (*Ibidem*, p. 436), Ion, *dulgherul* (*Ibidem*, p. 459); Afteni, *rotar* (*Ibidem*, p. 400), Anton, *rotar* (*Ibidem*, p. 405), Gheorghie, *rotar* (*Ibidem*, p. 446), Vasili, *rotariu* (*Ibidem*, p. 403), Grigoraș, *rotariul* (*Ibidem*, p. 402), Ilii, *rotariul* (*Ibidem*, p. 405); Roman, *scăfar* (*Ibidem*, p. 428), Nicolai, *scăfar* (*Ibidem*, p. 444), Năstasă, *scăfar* (*Ibidem*, p. 454), Afteni, *scăfariu* (*Ibidem*, p. 417); Grigori, *săcrier* (*Ibidem*, p. 451), Toader, *secrier* (*Ibidem*, p. 451); Neculai, *teslar* (*Ibidem*, p. 441) etc.

Observăm că denumirile de meserii care însoțesc prenumele sunt reproduse cu litere mici, și, având rol de supranume, s-au păstrat și după ce meșteșugul a fost abandonat, nefiind rentabil. Prezența supranumelui lângă prenume, în poziția a doua a formulei denominative, caracterul ereditar al supranumelui, impunerea supranumelui în denominația tuturor membrilor familiei respective, a făcut, în cele mai multe cazuri, ca numele comun să obțină, la sfârșitul secolului al XIX-lea, statut de nume propriu: *Blidaru*, *Butnaru*, *Dogaru*, *Săcrieru*, *Teslaru* etc. (Răileanu 2022, p. 31).

În cele ce urmează, fără a avea pretenția prezentării unui material exhaustiv, ne propunem să reconstituim inventarul numelor de familie care au la baza formării lor elemente consemnate în dicționarele explicative ale limbii române ca nume de meserii, detașate din domeniul prelucrării lemnului. Un exercițiu pe cât de interesant, pe atât de sinuos, întrucât necesită o cercetare precisă pentru fiecare nume în parte.

Numele de familie atestate și prezentate în ordine alfabetică sunt selectate din *Nomenclatorul oficial al numelor de familie din Republica Moldova*, iar informația lexicografică (și etimologică) provine din mai multe dicționare (DA, DAR, DLR, CADE, Scriban, DLRLC, MDA, DEX).

Acciu – 174⁶ < *aciu* (< magh. *ács*) „(înv. și reg.) dulgher, tâmplar” (MDA), atestat în română în secolul al XVI-lea (cf. Goicu 2008, p. 529). Prezența unui nume de familie cu această bază în Moldova este motivată prin circulația numelor de persoană de la o regiune la alta (cf. Dobre 1989, p. 510). Var.: *Aci* – 2, *Acs* – 1.

Bărdieru – 5 < *bărdie* „bardă” (cf. DA) + suf. *-er*. Var.: *Bardier* – 215, *Bardieru* – 2.

Bardar – 21 < *bardă* „unealtă a dulgherilor cu care cioplesc lemnul” (CADE) + suf. *-ar*. Var.: *Bardari* – 78.

Bărdaș – 2 < *bărdaș* „(reg.; înv.) tâmplar, dulgher; cioplitor în lemn” (Ștef 2021, p. 45). Var.: *Bardaș* – 11.

Beschieru – 550 < *beschier*, nume de meseriaș de la *beschie* „ferăstrău” (cf. DA) + suf. *-er*, sinonim *dârvar*. Var.: *Beschier* – 397, *Beschieri* – 208, *Bischier* – 20, *Bischieru* – 1.

⁶ Cifra reprezintă frecvența actuală a numelui de familie pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Blidaru – 2 < *blidar* „meșteșugar care face blide de lemn” (DAR 2019, p. 35).
Var.: *Blidari* – 140, *Blidar* – 15 etc.

Bodnaru – 1 < *bodnar* (magh. *bodnár*) „butnar, dogar” (cf. CADE). Var.:
Bodnari – 773, *Bodnar* – 179. V. **Butnar**.

Bondar – 204 < rus. *бондарь* „butnar” (cf. Scriban). Var.: *Bondari* – 1239.
V. **Butnar**.

Bugnar – 2 < *bugnar* „(reg., înv.) meșter care face butoaie; dogar” (Ștef 2021,
p. 67). Var.: *Bugnaci* – 12.

Bricicaru – 53 < (în v.) *bricicar* „fabricant de briște” (MDA). Var.:
Bricicari – 98, *Bricicar* – 1.

Butar(ev) – 6 < *butar* „dogar de buți”, un derivat din *bute* „butoi” cu sufixul *-ar*.

Butcaru – 10 < *butcă* (< rus., ucr. *budka* „caleașcă”) + suf. *-ar*, apelativul *butcar*
însemnând „persoană care fabrica sau deținea o butcă (caleașcă)”. Var.: *Butcari* – 19.

Butnaru – 2269 < *butnar* „(reg.) meșteșugar care făcea (sau repara) vase de
lemn din doage (butoaie, căzi, putini etc.); dogar”, sinonim cu *butar*, *botar*, *cădar*,
pinter (DA). Var.: *Butnar* – 62, *Butnari* – 678, *Butnariu* – 9, *Botnaru* – 3173,
Botnari – 8477, *Botnar* – 298, *Butnaraș* – 59. Varianta diminutivală *Butnaraș*
se explică, probabil, prin statutul social inferior al meseriașilor respectivi.

V. **Dogaru**.

Cadar – 4 < *cădar* „dogar de căzi”, înregistrat, din 1726, în Țara Oltului, sub
forma *Kadar* (*Ibidem*, p. 195). Numele de agent *cădar* (format din *cadă* + suf. *-ar*)
este cunoscut și în limbile scr. *kadar*, slovenă *kadár*, magh. *kádár* (1585), iar ca
antroponim apare cu o atestare foarte timpurie în documente: 1255 (EWU 1992).
Var.: *Cadariu* – 1, *Kadar* – 1.

Cavalgiu – 10 < *caval* „fluier mare ciobănesc, făcut din lemn de paltin sau de
alun” + suf. *-giu*. Apelativul *cavalgiu* însemnând „persoană care confecționează
cavale”. Var.: *Cavalji* – 233, *Cavaljiu* – 10, *Cavaliji* – 2.

Cărbunaru – 14 < *cărbunar* „persoană care face sau vinde cărbuni de lemn”
(DA); „fabricant de cărbune de lemn” (Ștef 2021, p. 81). Cf. (reg.) *bocșer*, *săhălbar*,
mangalar. Var.: *Cărbunari* – 23, *Cărbunar* – 5, *Carbunari* – 20, *Carbunar* – 1,
Carbunaru – 1.

Căruceru – 2 < *cărucer* „cel care face care și căruțe” (Giurescu 1976, p. 313).
Var.: *Căruceri* – 2.

Cherecheșa – 5 < *cherecheș* (magh. *kerekes*) „rotar” (cf. Ștef 2021, p. 90).
Var.: *Chiricheru*.

Cheresteș – 1 < tc. *keresteci* „persoană care lucra cheresteaua”. Cf. *cherestar*,
cherestegiu.

Ciuraru – 144 < *ciurar* „persoană care face (sau vinde) ciururi”. Var.: *Ciurari* –
233, *Ciurar* – 54 etc.

Cocieru – 844 < *cocier* „meșteșugar care făcea cocii, trăsurii, căruțe, briști, calești, carete etc.”, așa cum reiese din documente: „cocierii specializați în făurirea cociilor” (Olteanu, Șerban 1969, p. 162), erau atestați în Transilvania, în secolul al XVI-lea, și, ulterior, în Țara Românească. Var.: *Cocier* – 261, *Cocieri* – 93, *Cocierul* – 18. De la antroponimul *Cocieru* provine denumirea satului Cocieri din rn. Dubăsari.

Colar – 4 < *colariu* „rotar”. Var.: *Colari* – 74.

Covataru – 1 < *covătar* „meșter care face coveți” (MDA). Var.: *Covatari* – 38, *Covotari* – 2.

Cruceru – 1 < *crucer* „meșter care confecționează cruci” (Oancă 2022, p. 107), derivat cu suf. *-er* de la *cruce*. Var.: *Crucieru* – 78.

Dîrvaru – 54 < *dârvar* „(reg.) tăietor sau cărător de lemne” (Dobre 1985, p. 179); „slugă cu statutul de scutelnic, care avea obligația de a aduce stăpânului lemne din pădure și a se îngriji de încălzirea camerelor (vsl. *дръварь*)” (Burci 2009, p. 33). Cea mai veche atestare a cuvântului *dârvar* datează din 1628 (DRH 1969, pp. 9, 72). Ca nume de familie, apare în Moldova, Oltenia, Muntenia. Var.: *Dârvari* – 4, *Dîrvari* – 64, *Dervali* – 7, *Dervari* – 4, *Derval* – 6, *Drevali* – 12.

Dogaru – 545 < *dogar* „meșteșugar care confecționează doage sau vase din doage; butnar” (DEX). Cf. magh. *kádár*, rus. *бондарь*, pol. *bednarz*, germ. *Büttner* (Pașca 1936, p. 190). Var.: *Dogar* – 20, *Dogari* – 526, *Dogariu* – 1.

Drăniceru – 57 < *drănicer* „(reg.) meșter specializat în confecționarea dranițelor” (Ștef 2021, p. 142). Var.: *Drănicer* – 4, *Draniceru* – 9, *Dranicer* – 56, *Draniceri* – 5 etc.

Droșciac – 4 < *droșcă* + suf. *-iac*. Cf. *droșcar* „meseriaș care lucra droște (birje)” (DLRLC).

Dubăsar – 40 < *dubăsar/dubasar* „soldat (din trupele de geniu) care îngrijește de pontoane și de facerea podurilor pe apă” (Scriban). Var.: *Dubăsari* – 4, *Dubasari* – 71, *Dubasar* – 2, *Dubosaru* – 1.

Dulgheru – 421 < *dulgher* „meseriaș care execută lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții și elemente de construcție din lemn” (DEX). Var.: *Dulgher* – 516, *Dulgheri* – 19, *Dulghier* – 144, *Dulghieri* – 37, *Dulghieru* – 238, *Dolghier* – 428, *Dolghieru* – 80, *Dolghieri* – 47 etc.

Fluieraru – 64 < *fluierar* „(reg.) meșter care face fluier” (DAR 2019, p. 167). Var.: *Fluierar* – 25, *Fluierari* – 13, *Fluerari* – 89, *Flueraru* – 32, *Fluerar* – 7.

Fusaru – 22 < *fusar* „(reg.) om care face sau vinde fuse” (*Ibidem*, p. 173). Var.: *Fusar* – 4, *Fusari* – 8.

Ladaru – 1 < *lădar* „tâmplar care face lăzi (în care țăraniii își păstrează diverse obiecte, mai ales de îmbrăcăminte) și sicrie”. Var.: *Ladar* – 1. Cf. *tronar*.

Lemnar – 232 < *lemnar* „meseriaș care se ocupă cu prelucrarea lemnului; dulgher, tâmplar, bărdaș” (MDA). Var.: *Lemnari* – 21, *Lemnar* – 1.

Linguraru – 1 < *lingurar* „(în general, țigan) meșter care face linguri, fuse, alpii sau alte obiecte din lemn” (cf. DA; Iorga 1927, p. 24; Pașca 1936, p. 269).
Var.: *Lingurari* – 7, *Lingurar* – 4.

Loșcaru – 5 < rus. *ложка* „lingură” + suf. *-ar*. Var.: *Loșcar* – 1.

Marangoz – 17 < *marangoz* „dulgher care face cheresteaua unei corăbii” (Scriban). Var.: *Marangoci* – 8.

Ploscaru – 55 < *ploscar* „persoană care lucrează sau vinde ploști” (DEX).
Ploscarul era, de fapt, persoana care făcea diverse vase pentru lichide.
Var.: *Ploscari* – 1.

Plutaru – 1 < *plutar* „persoană care confecționa plute sau care conduce plutele pe apă; plutaș”. Var.: *Plutari* – 8, *Plutar* – 1.

Podaru – 211 < *podar* „constructor de poduri” (cf. MDA). Despre meșterii podari există numeroase mențiuni documentare. „Podarii lucrau nu numai la podurile construite peste apele care traversau orașele și târgurile, dar și în așezările urbane mai mari; ei construiau și reparau periodic grinziile podurilor de pe ulițele principale, prevăzute încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea cu parte carosabilă și cu trotuare tot din lemn” (Olteanu, Șerban 1969, p. 380). Var.: *Podari* – 44, *Podar* – 9.

Răclaru – 4 < *răclar* „persoană care făcea racle” (MDA). Var.: *Raclari* – 12, *Raclaru* – 8 etc. V. **Sicrieru**.

Rotaru – 11459 < *rotar* „meseriaș care lucrează roți, căruțe, care etc. și piese din lemn pentru mijloacele de transport” (Olteanu, Șerban 1969, p. 380). Meșteșugul rotarilor era strâns legat de prelucrarea lemnului. „După ce se executau mai întâi părțile lemnoase ale mijloacelor de transport (care, căruțe, cocii, rădvane etc.), se trecea la făurirea sau ferecarea lor în ateliere de fierărie” (*Ibidem*, p. 159).
Var.: *Rotari* – 14417, *Rotar* – 391, *Rotariu* – 22, *Rotaci* – 8.

Rotăraș – 8 < *rotăraș* „meseriaș care face roți; rotar”. Din *rotar* + suf. *-aș* (Ștef 2021, p. 319). Var.: *Rotaraș* – 154.

Rudaru – 4 < *rudar* „meșter țigan care lucrează din lemn alpii, linguri, fuse etc.” (MDA). Inițial, meșterii rudari – denumiți și *aurari* sau *băieși* – se ocupau cu „spălatul aurului”: culegeau aurul din nisipul râurilor și apoi îl topeau în lingouri. Ulterior, din motive care privesc epuizarea resurselor de aur și, prin urmare, dispariția ocupației, a avut loc o reprofilare, *rudarii* au trecut la prelucrarea lemnului. Astfel, *rudar* înseamnă și un meșter țigan care face obiecte din lemn, dar și un aurar țigan.

Scăfaru – 6 < *scăfar* „(reg.) meșteșugar de blide și de căușe, de scafe” (DAR 2019, p. 224). Var.: *Scafari* – 165, *Scafaru* – 139, *Scafar* – 7 etc.

Sicrieru – 14 < *sicrier* „meșteșugar care făcea sicrie”. (MDA). Numele de familie *Sicrieru* este supranume la origine și arată ocupația purtătorului. Var.: *Secrieru* – 2773, *Secrier* – 269, *Secrieri* – 43, *Secrieriu* – 2, *Săcrieru* – 5, *Secreer* – 1, *Sicrieri* – 1.

Spătaru – 761 < *spătar* „meșteșugar care face spete” (MDA). În acest caz numele de agent *spătar* este format din *spată* „piesă la războiul de țesut formată dintr-un sistem de lamele paralele fixate la ambele capete, formând un fel de pieptene montat în vatală, prin care trec firele de urzeală” (DEX) + suf. *-ar* și formează o pereche omonimică cu *spătar* „dregător”. Var.: *Spătari* – 17, *Spatari* – 1726, *Spataru* – 497, *Spatar* – 56, *Spatarii* – 3, *Spatariu* – 4 etc.

Sitaru – 14 < *sitar* „făcător de site” (Scriban). Var.: *Sitar* – 2, *Sitari* – 13, *Sîtari* – 313, *Sîtaru* – 14 etc.

Stoler – 327 < *stoler* (ucr. *столяр*) (Burci 2009, p. 36) „meseriaș care face lucruri de lemn (scaune, mese) mai subțiri decât ale dulgherului” (Scriban). Var.: *Stoleru* – 224, *Stolar* – 20, *Stoleri* – 15, *Stoleriu* – 11, *Stolearu* – 3 etc.

Șeicaș – 23 < (înv.) *șaiçaș/șăicar* „persoană care construiește șăici⁷” (MDA).

Tărniceriu – 3 < *tărnicer* „meșteșugar care făcea (sau vindea) tarnițe⁸; șelar” (*Ibidem*).

Tesaru – 1 < *tisar* (sîrb. *tesar*, rus. *tesari*) (Scriban) „(reg.) cioplitor” (*Ibidem*). Var.: *Tesar* – 1.

Teslaru – 384 < *teslar* „1. (reg.) dulgher; 2. (la plural) subalterni ai căpitanului de poduri care, în Evul Mediu, în Țările Române, aveau obligația de a le repara”. Numele de familie *Teslaru* este supranume la origine și arată ocupația de bază a posesorului. Recensămintele din anii 1772-1773 și 1774 înregistrează frecvent numele de ocupație discutat. Var.: *Teslari* – 255, *Teslar* – 20, *Tesler* – 20, *Teslear* – 4, *Tislari* – 7, *Tislar* – 1, *Teșler* – 1 etc.

Trișcaru – 1 < *trișcar* „persoană care face triște”⁹. Var.: *Trișcaru*.

Trocaru – 2 < *trocar* „persoană care confecționează sau vinde troace; (pop.) om care face coveți, vase de lemn” (MDA). Numele de agent *trocar* poate să facă referire și la cel care confecționează *trocuri* (pl.) cu singularul *troc* „covată, chersin, albie (de plămădit, de dat mâncare vitelor, de spălat rufe, de legănat copiii” (Scriban) + suf. *-ar*.

Astăzi rolul meșterilor lemnari a scăzut în societate din cauza tehnologiilor noi, într-o mare parte, dar și din cauza preferințelor oamenilor. Multe meserii, cu vechime de câteva sute de ani, au dispărut și, odată cu ele, au dispărut și obiectele definitorii. Reflecții ale multor meserii vechi din domeniul prelucrării lemnului sunt consemnate însă în nume de familie, devenite simboluri ale practicilor și tradițiilor noastre. Astfel, cel ce lucra lemnul în general e *Lemnaru*, cel ce făcea butoaie e *Butnaru*, cel ce pregătea doagele vasului e *Dogaru*, cel ce scobea blide e *Blidaru*, cel ce se folosea de teslă e *Teslaru* etc. Frecvența mare sau mică a acestor nume

⁷ Luntre făcută dintr-un trunchi de copac scobit, cu o singură vâslă, servind la pescuit (DEX).

⁸ *Tarniță* (< ucr. *tarnyc'a*) „șă din lemn” (Ștef 2021, pp. 20, 365).

⁹ Vechi instrument muzical popular de suflat, făcut din trestie, soc etc., asemănător cu un fluier fără găuri; țurloi (DEX).

de familie reprezintă importanța pe care au avut-o aceste meserii în viața socială și culturală a țării.

Numele de familie ne definesc ca neam. În acest sens, antroponimia națională poate fi considerată lada *de zestre* în care s-a depozitat și se păstrează o parte din identitatea noastră.

Referințe bibliografice:

BELLU, Petre. *Manualul tâmplarului*. Vol. I. *Tâmplăria elementară*. Editura: Uniunea camerelor de muncă, 1939.

BURCI, Iustina. *Termeni care denumesc meserii de proveniență slavă în documente românești. Situația lor actuală*. În: *Romanoslavica*. București, 2009, XLV, pp. 31-40.

CADE = CANDREA, I.-A., ADAMESCU, Gh. *Dicționar enciclopedic ilustrat*. București, 1931.

CIOBANU, Ștefan. *Basarabia. Monografie*. Imprimeria Statului din Chișinău. 1926.

CUZA, A. C. *Meseriașul român*. Iași: Tipografia națională, 1893.

DA = *Dicționarul limbii române*, tom I-II, coord. Sextil Pușcariu, întocmit și publicat după îndemnul și cu cheltuiala Maiestății Sale Regelui Carol I, București, 1913-1948.

DAR = Bulgăr, Gh., Constantinescu-Dobridor, Gh. *Dicționar de arhaisme și regionalisme*. Vol. I, A-O; vol. II, P-Z. București: Editura Saeculum I.O. 2019.

DÂNCUȘ, Mihai. *Zona etnografică Maramureș*. București: Editura SportTurism, 1986.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

DLR = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă, tom VI-XIV. București: Editura Academiei Române, 1965-2010.

DLRLC = *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Dimitrie Macrea, Emil Petrovici (coordonatori), Al. Rosetti et al. (colectiv). București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957.

DMITRIEV, P.G., SOVETOV, P.V. *Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774*. Volumul VII, partea I. Chișinău: Știința, 1975, pp. 357-399.

DOBRE, Maria. Toponimul *Dîrvari* < nume de persoană sau apelativ? În: *Limba Română*, București, 1985, XXXIV, nr. 3, pp. 178-181.

DOBRE, Maria. *Elemente de onomastică provenite din terminologia meseriilor*. În: *Limba Română*, București, 1989, XXXVIII, nr. 6, pp. 509-512.

DRH = *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*. București: Editura Academiei, vol. XXII, 1969.

EWU = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*, band I-VI. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1992.

GIURESCU, Constantin C. *Istoria pădurii românești. Din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*. București: Editura CERES, 1976.

GOICU, Viorica. Nume de familie, la origine supranume din ținutul Beiuș. În: *Limba Română*, București, 2008, LVII, nr. 4, pp. 527-548.

IORGA, Nicolae. *Istoria industriilor la Romîni*. București, 1927.

MDA = *Micul dicționar academic*. Ediția a II-a. București: Editura Univers Enciclopedic, 2010.

MEF = *Moldova în epoca feudalismului. Recensământul populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774* [online]. Vol. VII, partea I-II. Chișinău: Editura Știința, 1975.

Meșteșuguri populare [online]. [citată 3 mai 2024]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/190145920/Me%C5%9Fte%C5%9Fuguri-populare>

OANCĂ, Teodor. Nume de familie provenite din terminologia prelucrării lemnului. În: *Philologia*, 2022, nr. 1, p. 95-118. DOI: [https://doi.org/10.52505/1857-4300.2022.1\(316\).10](https://doi.org/10.52505/1857-4300.2022.1(316).10)

OLTEANU, Ștefan. Meșteșugurile din Moldova în sec. XVII. În: *Studii și materiale de istorie medie*, 1959, vol. III, pp. 101-233.

OLTEANU, Ștefan, ȘERBAN, Constantin. *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.

PAȘCA, Ștefan. *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. București, 1936. 371 p.

POSTICĂ, Gheorghe, Meșteșugurile din spațiul nistrean în perioada medievală timpurie (sec. V-XIII). În: *Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești (Din colecțiile Bibliotecii Naționale)*. *Bibliografie de recomandare*. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017 (Centrul editorial-poligrafic BNRM), pp. 5-28.

POSTOLACHI, Elena. Meșteșugurile populare, factor de menținere a continuității și imaginii etnice. În: *Akados*, 2010, nr. 1(16), pp. 114-116.

RĂILEANU, Viorica. *Tipologia numelui de familie: semantică și structură*. Chișinău: Editura UNU, 2022. 199 p.

SCRIBAN, August. *Dicționarul limbii românești. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincialisme)*. Ed. I-a. Iași: Institutul de arte grafice „Presa Bună”, 1939.

STAHL, Henri H., STAHL, Paul H. *Civilizația vechilor sate românești* [online]. București: Editura Științifică, 1968. [citată 3 mai 2024]. Disponibil: https://archive.org/details/constantavintila-ghitulescu-editor-from-traditional-attire-to-modern-dress.-mod_202006/Stahl%20Civilizatia%20vechilor%20sate%20romanesti%201968%20ocr/mode/2up?q=lemn

ȘTEF, Dorin. *Dicționar de regionalisme și arhaisme din județul Maramureș*. Ediția a III-a (revăzută și adăugită). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2021.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.

Primit: 12.09.2024

Acceptat: 06.12.2024